

STORTINGET

Innst. 372 L

(2020–2021)

Innstilling til Stortinget
fra Stortingets presidentskap

Innstilling fra Stortingets presidentskap om spørsmål om avgradering av dokument i forbindelse med Stortingets behandling av Dokument 7:2 (2020–2021) Særskilt melding fra Stortingets kontrollutvalg for etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (EOS-utvalget) om graderte opplysninger

Til Stortinget

Bakgrunn

Dokument 7:2 (2020–2021) Særskilt melding fra Stortingets kontrollutvalg for etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (EOS-utvalget) om graderte opplysninger ble oversendt Stortinget 25. februar 2021. Saken ble oversendt den særskilte komité for behandling av Særskilt melding fra EOS-utvalget (Dokument 7:2 (2020–2021)), som samme dag ble vedtatt opprettet av Stortinget i medhold av Stortingets forretningsorden § 18.

I den særskilte meldingen skriver EOS-utvalget:

«EOS-utvalget avgir med dette særskilt melding til Stortinget for å gjøre oppmerksom på at hensynet til Stortingets kontroll med forvaltningen tilsier at Stortinget bør gjøre seg kjent med sikkerhetsgraderte opplysninger, jf. EOS-kontroloven § 17 andre ledd. I denne saken mener utvalget at Stortinget bør gjøre seg kjent med utvalgets vurderinger og konklusjoner, slik disse fremgår av utvalgets graderte sluttrapport.»

Etter anmodning fra den særskilte komité ba Stortingets presidentskap 26. februar 2021 EOS-utvalget om

å få oversendt den graderte sluttrapporten. Denne ble overlevert Stortinget samme dag.

Som ledd i behandlingen av saken ønsket den særskilte komité å avholde en lukket høring med deltakelse av Frode Berg. Det var etter komiteens syn nødvendig å gi Frode Berg tilgang til rapporten som grunnlag for høringen. På anmodning fra den særskilte komité ba derfor presidentskapet i brev 11. mars 2021 departementet om å vurdere om Frode Berg kan gis tilgang til rapporten, helt eller delvis. I brev 18. mars 2021 fra forsvarsministeren til Stortingets presidentskap ble det opplyst at departementet hadde kommet til at anmodningen ikke kunne etterkommes. Det er imidlertid gjort kjent at Frode Berg og hans advokat Brynjulf Risnes 8. april 2021 hadde et møte med forsvarsministeren, der de fikk muntlig informasjon om saken.

Den 24. mars 2021 sendte EOS-utvalget et kort sammendrag av den graderte sluttrapporten til Stortinget. Etter anmodning fra den særskilte komiteen rettet Stortingets presidentskap 25. mars 2021 en ny henvendelse til Forsvarsdepartementet med anmodning om avgradering av EOS-utvalgets sammendrag av utvalgets sluttrapport.

I svarbrev 6. april 2021 fra forsvarsministeren til Stortingets presidentskap heter det:

«Departementet har vurdert muligheten for å avgradere EOS-utvalgets sammendrag. Sammendraget er gradert HEMMELIG etter sikkerhetslovens §§ 5-3 og 5-4. Jeg vil også vise til mitt brev av 18. mars vedrørende anmodningen fra den særskilte komité om å gi Frode Berg tilgang til EOS-utvalgets sluttrapport.

Departementet har vurdert spørsmålet og kan vanskelig se at de hensyn som skulle tilsi avgradering veier tyngre enn hensynet til skjerming av nasjonale sikkerhetsinteresser i denne saken.

Departementet har konkludert med at EOS-utval-

gets sammendrag av sluttrapporten er gradert informasjon. Anmodningen fra presidentskapet om å avgradere EOS-utvalgets sammendrag av sluttrapporten kan derfor ikke etterkommes.»

I brev til Stortingets presidentskap 20. april 2021 ber den særskilte komiteens flertall (medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet de Grønne og Rødt) presidentskapet om å igangsette en prosess med sikte på at Stortinget avgraderer EOS-utvalgets sammendrag.

Stortingets avgraderingskompetanse

Opplysningene i den graderte sluttrapporten og det graderte sammendraget av denne er sikkerhetsgradert av Forsvarsdepartementet eller organer underlagt dette. Etter regler fastsatt med hjemmel i sikkerhetsloven § 5-3, jf. virksomhetsikkerhetsforskriften § 31, kan sikkerhetsgradert informasjon bare omgraderes av

«virksomheten som har utstedt informasjonen, en overordnet virksomhet, det departementet som er ansvarlig for det forebyggende sikkerhetsarbeidet innenfor sektoren, og av Nasjonal sikkerhetsmyndighet».

Stortinget er ikke etter loven gitt kompetanse til å omgradere informasjon gradert av forvaltningen. Videre følger det av EOS-kontrollloven § 11 annet ledd at forvaltningens avgjørelser vedrørende av- eller nedgradering av sikkerhetsgradert informasjon er bindende for EOS-utvalget.

En eventuell beslutning om avgradering av det graderte sammendraget, i strid med Forsvarsdepartementets gradering av informasjon i sammendraget og avgjørelse i spørsmålet om avgradering, vil således innebære en fravikelse av regler fastsatt i og i medhold av sikkerhetsloven, og en fravikelse av EOS-kontrolllovens system.

Stortinget har imidlertid alltid mulighet til å fatte vedtak i lovs form som fraviker tidligere vedtatte lovregler. Etter presidentskapets vurdering vil det derfor også være mulig for Stortinget å fatte vedtak i lovs form vedrørende gradering av et bestemt dokument som fraviker reglene i sikkerhetsloven knyttet til dette. Presidentskapet viser for øvrig til drøftelsen av Stortingets avgraderingskompetanse i Innst. 259 L (2016–2017) fra Stortingets presidentskap i spørsmål om avgradering av dokumenter i forbindelse med Stortingets behandling av Tillegg nr. 1 til Dokument 1 (2016–2017) Riksrevisjonens rapport om revisjon av politiets og Forsvarets objektsikring.

Presidentskapets merknader

Presidentskapets flertall, stortingspresident Tone Wilhelmsen Trøen og visepre-

sidentene Ingjerd Schou og Morten Wold, mener at Stortinget kun helt unntaksvis bør benytte sin mulighet til å avgradere informasjon utstedt av andre. Flertallet mener på prinsipielt grunnlag at Stortinget ikke bør overprøve forvaltningens vurderinger av behovet for gradering med utgangspunkt i de skadefølger dette kan ha for nasjonale sikkerhetsinteresser. Et eventuelt unntak fra dette må forbeholdes helt ekstraordinære situasjoner. Stortingets behandling av en rapport fra et av Stortingets eksterne kontrollorganer er etter flertallets vurdering ikke å anse som en slik ekstraordinær situasjon, selv om den aktuelle saken har fått stor offentlig oppmerksomhet. Flertallet viser til at Forsvarsdepartementet har vurdert sammendraget fra EOS-utvalget, og at departementet vanskelig kan se at de hensyn som skulle tilsi avgradering, veier tyngre enn hensynet til skjerming av nasjonale sikkerhetsinteresser i denne saken. Flertallet viser videre til at EOS-utvalget er oppnevnt av Stortinget for å føre kontroll med virksomhetene til de hemmelige tjenestene på Stortingets vegne. EOS-utvalget er derfor gitt vid rett til innsyn i tjenestenes virksomhet. Flertallet legger også vekt på at Stortinget har mulighet til å gjennomføre en fullverdig parlamentarisk behandling av EOS-kontrollutvalgets konklusjoner uten at dokumenter i saken offentliggjøres. Hensynet til Stortingets kontroll med forvaltningen nødvendiggjør derfor ikke avgradering. Flertallet viser videre til at en beslutning om avgradering fra Stortinget vil kunne danne presedens for senere saker og bringe spørsmålet om avgradering inn i Stortingets løpende politiske arbeid på en uheldig måte. En eventuell overprøving av regjeringens vurderinger i spørsmål som gjelder skadefølger for nasjonale sikkerhetsinteresser, vil også kunne ha alvorlige konsekvenser for både Stortingets egen, EOS-utvalgets og andre kontrollorganer for Stortinget sin tilgang til gradert informasjon i fremtiden.

Presidentskapets mindretall, visepresidentene Eva Kristin Hansen, Magne Rommetveit og Nils T. Bjørke, vil understreke at det ikke er aktuelt å avgradere EOS-utvalgets graderte sluttrapport, men kun et sammendrag EOS-utvalget har laget med sikte på avgradering. Disse medlemmer legger til grunn at det må foreligge tungtveiende hensyn for at Stortingets skal beslutte å avgradere informasjon utstedt av andre, men mener at slike hensyn gjør seg gjeldende i saken om Frode Berg. Disse medlemmer legger betydelig vekt på at Stortingets eget kontrollorgan, EOS-utvalget, mener at sammendraget har et innhold som kan gjøres kjent for offentligheten, og mener at Stortinget bør stille seg bak utvalgets vurdering. Disse medlemmer vil vise til at dette er første gang i løpet av EOS-utvalgets 25-årige historie at utvalgets overordnede konklusjoner har måttet oversendes

Stortinget i form av et gradert dokument. Disse medlemmer mener derfor at denne saken er så ekstraordinær at eventuelle konsekvenser for fremtidige saker ikke kan tillegges avgjørende vekt. Disse medlemmer mener videre at det er viktig at det kan være en åpen og demokratisk debatt om den parlamentariske kontrollen. Allmennheten har derfor en berettiget interesse i å kunne seg gjøre seg kjent med EOS-utvalgets hovedkonklusjoner, selv om også disse medlemmer er innforstått med at det finnes informasjon i saken som det er riktig å skjermes for innsyn av nasjonale sikkerhetsinteresser.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Lov om avgradering av dokument i forbindelse med Stortingets behandling av Dokument 7:2 (2020–2021) Særskilt melding fra Stortingets kontrollutvalg for etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (EOS-utvalget) om graderte opplysninger

§ 1

I forbindelse med Stortingets behandling av Dokument 7:2 (2020–2021) Særskilt melding fra Stortingets kontrollutvalg for etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (EOS-utvalget) om graderte opplysninger avgraderes sammendraget av EOS-utvalgets graderte sluttrapport, overlevert Stortinget 24. mars 2021.

§ 2

Loven trer i kraft straks.

§ 3

Loven oppheves 1. juli 2021.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Stortingets første visepresident Eva Kristin Hansen og visepresidentene Magne Rommetveit og Nils T. Bjørke:

Forslag 1

Lov om avgradering av dokument i forbindelse med Stortingets behandling av Dokument 7:2 (2020–2021) Særskilt melding fra Stortingets kontrollutvalg for etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (EOS-utvalget) om graderte opplysninger

§ 1

I forbindelse med Stortingets behandling av Dokument 7:2 (2020–2021) Særskilt melding fra Stortingets kontrollutvalg for etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (EOS-utvalget) om graderte opplysninger avgraderes sammendraget av EOS-utvalgets graderte sluttrapport, overlevert Stortinget 24. mars 2021.

§ 2

Loven trer i kraft straks.

§ 3

Loven oppheves 1. juli 2021.

Presidentskapets tilråding

Tilrådingen fra presidentskapets flertall fremmes av stortingspresident Tone Wilhelmsen Trøen og vise-presidentene Morten Wold og Ingjerd Schou.

Presidentskapet viser til det ovenstående og råar Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

Sak om henvendelse fra den særskilte komité til å behandle Særskilt melding fra EOS-utvalget vedrørende avgradering av dokument i forbindelse med Stortingets behandling av Dokument 7:2 (2020–2021) Særskilt melding fra Stortingets kontrollutvalg for etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (EOS-utvalget) om graderte opplysninger – vedlegges protokollen.

Oslo, i Stortingets presidentskap, den 6. mai 2021

Tone Wilhelmsen Trøen

Eva Kristin Hansen

Morten Wold

Magne Rommetveit

Nils T. Bjørke

Ingjerd Schou

Stortingets presidentskap
Her

Vår ref.:

Deres ref.:

Dato:

20.04.2021

Vedr. avgradering av EOS-utvalgets sammendrag av Dokument 7:2 (2020-2021)

Den særskilte komité for å behandle Særskilt melding fra EOS-utvalget (Dokument 7:2 (2020-2021)) viser til tidligere korrespondanse i saken.

Dokument 7:2 (2020-2021) ble overlevert Stortinget 25. februar 2021. I dokumentet opplyser EOS-utvalget at hensynet til Stortingets kontroll med forvaltningen tilsier at Stortinget bør gjøre seg kjent med sikkerhetsgraderte opplysninger, slik EOS-loven åpner for. Etter anmodning fra Stortingets presidentskap overleverte EOS-utvalgte 26. februar 2021 den graderte sluttrapporten.

EOS-utvalget overleverte 24. mars 2021 et kort sammendrag av den graderte sluttrapporten til Stortinget med sikte på avgradering.

På anmodning fra en samlet komité, rettet Stortingets presidentskap den 25. mars 2021 en henvendelse til Forsvarsdepartementet med anmodning om mulig avgradering av EOS-utvalgets sammendrag av utvalgets sluttrapport.

I svarbrev av 6. april 2021 fra forsvarsministeren til Stortingets presidentskap ble det opplyst at presidentskapets anmodning om å avgradere EOS-utvalgets sammendrag av sluttrapporten ikke kunne etterkommes.

Komiteens flertall (medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt) har på denne bakgrunn vedtatt å be presidentskapet om å igangsette en prosess for at Stortinget avgraderer EOS-utvalgets sammendrag.

Med vennlig hilsen,

Dag Terje Andersen
komitéleder